

INVENTOINTIRAPORTTI

Sotkamo

Kirkonkylän itäosan yleiskaava-alueen arkeologinen inventointi 5.–9.7.2016

MUSEOVIRASTO

Arkeologiset kenttäpalvelut

Vesa Laulumaa

Tiivistelmä

Sotkamon kirkonkylän yleiskaava-alueen arkeologinen inventointi tehtiin 5.–9.7.2016. Inventointialueen koko oli noin 200 hehtaaria, pois lukien Sotkamojärven eteläosan asemakaava-alueen noin 10 hehtaarin alue, jonka Kainuun museon arkeologi Esa Suominen oli inventoinut aiemmin. Alue on pääosin kuivahkoa kumpuilevaa mäntykangasta. Alueelta tunnettiin ennestään 1 muinaisjäännöskohde, joka tarkastettiin inventoinnissa. Uusia kohteita inventoinnissa löytyi 4 kpl. Ne olivat tervahautoja, joista yhteen (Sopalanlampi 1) liittyy myös useita alakohteita, kuoppajäännöksiä, joiden käyttötarkoitus jäi epäselväksi. Mahdollisesti kuopat olivat säilytyskellareita tai korsuja.

Alueen potentiaali esihistoriallisten kohteiden suhteen osoittautui pieneksi. Esihistorialliset asuinpaikat sijoittuvat Sotkamossa nykyisille rannoille, koska Kainuun vesistön kuroutuivat omaksi vesialueekseen pian jääkauden jälkeen. Inventointialueella olevan Sapsojärven rannoilta on löytynyt kivikautisia irtolöytöjä, mutta jo aiemmissa inventoinneissa on todettu, että hiekkaiset rannat ovat eroosion kuluttamat ja asuinpaikat ovat tuhoutuneet, sama todettiin myös vuoden 2016 inventoinnissa. Historiallisen ajan maankäytön kannalta karu hiekkakangas ei ole myöskään ollut houkutteleva asuin- tai viljelyalueena.

Sisällys

Arkistotiedot

1. Johdanto	1
2. Inventointialue ja sen tutkimushistoria	2
3. Inventoinnin kulku ja sen tulokset	3
Kuvaluettelo	5
Lähteet	5
Liite	Kohdekuvaukset

Kannen kuva: Inventointialueella oleva Sopalanlampi. Kuva luoteesta. (AKDG4778:1)

Arkistotiedot

Tutkimus:	Sotkamon kirkonkylän itäosan yleiskaava-alueen arkeologinen inventointi
Tutkimuksen suorittaja:	Vesa Laulumaa/ Museovirasto, Arkeologiset kenttäpalvelut
Tutkimuksen tilaaja:	Sotkamon kunta, Markkinatie 1, 88600 Sotkamo
Tutkimusalueen laajuus:	n. 200 hehtaaria
Kenttätöaika:	5.-9.7.2016
Löydöt:	-
Valokuvat:	AKDG4778-4782 ja AKDG4809

Alkuperäinen tutkimusraportti on Museoviraston arkistossa, Sturenkatu 2a, 00100 Helsinki. Kopio on toimitettu työn tilaajalle.

1. Johdanto

Sotkamon kunnassa on vireillä Kirkonkylän itäosan yleiskaavoitus. Valmisteilla on myös kaksi muuta kaavaa, Nivun teollisuusalueen asemakaava-alue ja Vuokatin yleiskaava-alue. Kaavoituksen vaatimiin selvityksiin liittyen kunta järjesti tarjouskilpailun em. alueiden arkeologisesta inventoinnista. Inventointien tekijäksi kunta valitsi Museoviraston Arkeologiset kenttäpalvelut. Inventoinnin kenttätöitä teki tutkija Vesa Laulumaa 5.–9.7.2016. Kultakin kaava-alueelta on laadittu inventointiraportti.

Kirkonkylän itäosan yleiskaava-alueen rajaus ja Sotkamojärven eteläosan asemakaava-alueen rajaus sen sisällä.

Helsingissä 29.9.2016

Vesa Laulumaa

2. Inventointialue ja sen tutkimushistoria

Inventoitu kaava-alue sijaitsee Sotkamon kirkonkylän itäpuolella. Se rajoittuu pohjoisessa Sotkamojärveen ja etelässä Sapsojärveen. Idässä raja kulkee Pitkälammen länsipäästä Juuvinlahteen ja lännessä hautausmaan länsipuolitse Kirkkolampeen. Alueen koko on noin 200 hehtaaria, josta Kainuun museon arkeologi Esa Suominen on inventoinut Sotkamojärven eteläosan asemakaava-alueeseen kuuluvan noin 10 hehtaarin alueen (ei raporttia). Suomisen inventoinnissa ei löytynyt muinaisjäännös- tai kulttuuriperintökohteita. Suomisen inventoimaa aluetta ei inventoitu vuoden 2016 inventoinnissa.

Inventointialue on suurimmaksi osaksi Hiukan harjualueeseen kuuluvaa kumpuilevaa hiekkapohjaista mäntykangasta, joka on suosittua ulkoilualueita. Jotakuinkin inventointialueen keskellä on noin viiden hehtaarin kokoinen Sopalanlampi. Alueen pohjois- ja itäosa on osittain rakennettua, siellä on pääasiassa omakotitaloja ja vanhusten palvelukeskus Himmeli. Sapsojärven rannalla alueen itäpäässä on muutamia kesämökkejä. Alueen pohjoisosa Kuhmontien molemmin puolin on tasaisempaa, maaperä on karkeampaa hietaa ja alue on sopinut paremmin viljelyyn. Alue onkin ollut kokonaan peltona 1860-luvun pitäjänkartan perusteella.

Kainuun vesistöt kuroutuivat pian jääkauden jälkeen irti merestä, viimeisenä Oulujärvi kuroutui omaksi altaakseen noin 8300–8400 vuotta sitten, ja kivikautisen metsästäjä-keräilijäväestön asuinpaikat sijoittuivat järvien ja jokien rannoille. Maankohoaminen jatkui, ja jatkuu yhä, eri nopeudella eri alueilla. Kohoaminen on voimakkainta Pohjanmaan rannikolla ja hidastuu itään siirryttäessä. Ilmiö vaikuttaa siten, että varsinkin isojen järviäitaiden itäosan

Inventointikuva. Eroosio kuluttaa Sapsojärven rannalla olevaa harjua. Kuva idästä. (AKDG4778: 2)

vedenpinta nousee, kun maa kohoaa altaan länsiosassa nopeammin kuin itäosassa. Esimerkiksi Nuasjärven kurouduttua maa on kohonnut järven länsipäässä Kajaanin Petäisenniskalla 8 metriä enemmän kuin järven kaakkoisosassa. Tulvimisen seurauksena suurin osa kivikauden asuinpaikoista on jäänyt veden alle. Inventointialueella olevilla Sotkamojärvellä ja Sapsojärvellä ei maankohoaminen ole aiheuttanut samanlaista tulvimista, koska altaat ovat selvästi pienempiä. Sapsojärvellä esihistorialliset asuinpaikat ovat kuitenkin tuhoutuneet niillä kohdilla, missä eroosio on syönyt järveä reunustavia hiekkaharjuja. Hiukan rantatörmät ovat olleet eroosion vaikutuksen alaisina tuhansia vuosia ja syöpyneet viereiseen järveen muodostaen laajan ja matalan hiekkarannan. Hiukan rannoilta on useita kivikautisia irtolöytöjä, mutta asuinpaikat ovat tuhoutuneet.

Ainoa inventointialueelta ennestään tunnettu kohde on Hiukan pyyntikuoppa. Sikäli on hämmästyttävää, että alueelta ei tunneta enempää pyyntikuoppia, koska lampien katkoma harjanteinen hiekkakangas on erittäin tyypillinen ympäristö pyyntikuoppien tekemistä ajatellen ja juuri Hiukan kohdalla harju muodostaa pullon kaulan Tipasojan suunnasta tulevalle harjuvyöhykkeelle, joka on varmasti ollut peurojen kulkuväylänä.

Inventointialueelta ei tunneta muita kohteita. Sotkamosta tunnetaan muualta kyllä varhaismetallikauteen ja rautakauteen liittyviä kohteita, mutta selvästi keskiaikaan ajoittuvia kohteita ei Sotkamosta tunneta. Sotkamo ja koko nykyinen Kainuu olivat vielä keskiajalla, 1200–1500-luvuilla, karjalaisten heimojen nautinta-alueena, mutta Pohjanlahden rannikon väestö hivuttautui ja syrjäytti karjalaiset 1500-luvun kuluessa. Pohjanmaalaisten hyvin alkanut uudisasutus koki pahan kolauksen v. 1570–95, 25-vuotisen sodan aikana. Sodasta käytetään Kainuussa nimeä rappasota. Nimi on tullut rapparit-nimityksestä, jota käytettiin itärajan takaa tulleista ryöstelevistä ja tuhoavista karjalalaisista. Sotaa käytiin tietenkin kumpaankin suuntaan. Rappasodan seurauksena Kainuun autioitui ja alkoi elpymään 1600-luvun alkupuolelta. Oloja vakiinnuttamaan perustettiin Kajaanin linna, jonka rakentaminen alkoi v. 1604.

Sotkamon asutus keskittyi 1600-luvulla vielä vesistöjen rannoille, myöhempi vaara-asutus alkoi vasta 1700-luvulla. Sotkamoakin koetelleet merkittävät historialliset tapahtumat, kuten vuosien 1690-luvun nälkävuodet tai 1700-luvun alun Isoviha eivät näy arkeologisesti tai niitä ei ole juuri tutkittu arkeologisin menetelmin. Sen sijaan elinkeinohistoriaan liittyvät ilmiöt, kuten kaskeaminen ja ennen kaikkea 1800-luvun lähes teollinen tervanpolttot ovat jättäneet melko helposti tunnistettavat jälkensä ympäristöön.

Koko Sotkamon kunnan alueella on tehty muinaisjäännösinventointeja muutama otteeseen ja niissä on vierailtu myös Sotkamon kirkonkylän itäisen osan yleiskaava-alueella. Vuosina 1957–58 Martti Linkola Muinaistieteellisestä toimikunnasta (nykyisin Museovirasto) teki ensimmäisen laajan systemaattisen muinaisjäännösinventoinnin Sotkamossa. Vuonna 1981 Sotkamo inventoivat Matti Huurre ja Eeva-Liisa Nieminen Museovirastosta sekä vuosina 1991–1993 Vesa Laulumaa ja Esa Suominen Kainuun museosta. Arkeologisia kaivauksia kirkonkylän itäosan yleiskaava-alueella ei ole tehty.

Tervaveneitä hinataan Sotkamossa. Kuva: Benjamin Frosterus, 1906 - 1907. GTK, Vanhatkuvat nro 2055.

3. Inventoinnin kulku ja tulokset

Inventoinnin esivalmisteluissa käytiin läpi aiemmat tutkimusraportit, historiallisen ajan karttamateriaalia, alueen historiaa koskevia teoksia sekä muinaisjäännösrekisterin tiedot. Esihistorian osalta tärkein lähdeaineisto on Museoviraston muinaisjäännösrekisteri. Maanmittauslaitokselta saatavissa oleva ilmalaserkeilausaineisto oli myös käytössä inventointia suunniteltaessa. Aineistosta tehdyn korkeusmallin pohjalta tehtiin inventoinnin valmisteluvaiheessa havaintoja mahdollisista anomaliaista, poikkeamista, jotka erottuvat kuvissa mahdollisina ihmisen tekeminä rakenteina. Ilmalaserkeilausaineiston analyysissä ei

löytynyt kuin neljä kohdetta, joista kaksi oli tervahautoja ja yksi muu kuoppajäännös (Sopalanlampi 1). Myös peruskarttaan merkittyjen tervahautojen sijainnin tarkistamisessa ilmalaserkeilausaineistosta oli apua.

Ote Clas Claessonin tekemästä Kajaanin läänin kartasta vuodelta 1650. Kirkon paikka ja asutuksen suurpiirteinen sijainti selviää. Myös "Wokatinwaara" on merkitty karttaan. (VA MH 107)

Historiallisia karttoja inventointialueelta on vähän ja ne esittävät yleensä laajaa aluetta maakunnallisesti ja ovat epätarkkoja arkeologisen inventoinnin lähtöaineistona, varhaisimmat kartat ovat 1600-luvulta. Kartat tarkentuvat vasta 1800-luvulla isojaon myötä. Kainuussa isojako toimitettiin hyvin myöhään muuhun Suomeen verrattuna, vasta 1800-luvun puolivälissä. Talonpojat olivat vastustaneet jakoa pitkään, sillä merkitsihän se suurien yhteiskäytössä olleiden maa-alueiden siirtymistä valtiolle ja rajoitti siihenastista vapaata nautintaa. Samaan aikaan, kun isojakoa tehtiin, saatiin Kainuusta myös ensimmäiset pitäjänkartat, jotka ovat jo melko tarkkoja. Niitä käytettiin myös inventoinnissa erityisesti torppien ja mahdollisen aiemman asutuksen indikaattorien etsimiseen. Kuhmontien ja Sapsokosken tienhaaran lounaispuolella on sijainnut torppa 1800-luvulla. mutta torppa on kadonnut ja tontilla on uudempia rakennuksia

Ote pitäjänkartasta 1860-luvulta, Sotkamon kirkonkylä. (Karttalehti 3433 08 Sotkamo)

Ennestään tunnettuja kohteita oli inventointialueella vain yksi, Hiukan pyyntikuoppa (muinaisjäännösrekisterin numero 765010051). Kohteen sijainti poikkesi muinaisjäännösrekisterin koordinaattitiedoista noin 35 metriä. Kuoppa on matala, syvyys noin 0,5 metriä ja halkaisija pari metriä. Yleensä pyyntikuopat ovat ryhmissä ja Hiukan kuoppa on yksittäinen kuoppa harjanteen päällä. Luultavasti kyseessä ei ole pyyntikuoppa vaan luonnonilmiö, mahdollisesti tuulenkaadon jälkeen jättämä kuoppa. Kohteelle kuitenkin lisättiin aluerajaus, joka siitä oli puuttunut.

Inventoinnin maastotyössä alue käytiin järjestelmällisesti läpi. Maastossa tarkastettiin ilmalaserkeilausaineistosta tehdyt havainnot ja käytiin erityisesti läpi järvien ranta-alueet. Metsäalueet tarkastettiin kauttaaltaan kulkemalla ne läpi, suurimmaksi osaksi alue oli mäntykangasta ja näkyvyys oli hyvä. Inventointihavainnot perustuvat ensi sijaisesti maastossa tapahtuvaan silmämääräiseen tarkasteluun. Maaperäkairaa käytettiin myös muutamissa paikoin, esimerkiksi inventoinnissa havaitun kuopan ikää arvioitiin kairaamalla saadun maannosprofiilin avulla.

Inventoinnissa löydettiin 4 uutta kohdetta, ne kaikki ovat tervahautoja. Kohteeseen Sopalanlampi 1 liittyy tervahaudan lisäksi yhdeksän alakohdetta, sillä tervahaudan läheisyydestä löytyi myös toinen pieni tervahauta ja 8 kuoppajäännöstä. Kuopat ovat mahdollisesti kellarikuoppia tai korsunpohjia. Suomalaisia joukkoja tiedetään olleen majoittuneina hieman kauempana Kuhmon suuntaan, mutta juuri tällä kohtaa olleista joukoista ei kuitenkaan ole tietoa. Tervahaudat, vaikka ovatkin pääosin 1800-luvulta, luokitellaan Museoviraston ohjeiden mukaan kiinteiksi muinaisjäännöksiksi. Tervahautoista Aittoranta on luontopolun varrella ja varustettu opastaululla.

Kuvaluettelo

Kuvat Vesa Laulumaa

- AKDG4778: 1 Inventointikuva. Inventointialueella oleva Sopalanlampi. Kuva luoteesta.
- AKDG4778: 2 Inventointikuva. Eroosio kuluttaa Sapsojärven rannalla olevaa harjua. Kuva idästä.
- AKDG4779: 1 Sopalanlampi 1. Tervahauta on melko lailla katajien peittämä. Kuva luoteesta.
- AKDG4779: 2 Sopalanlampi 1. Yksi rinteeseen kaivetuista kuopista lammen rannan tuntumassa. Kuva idästä
- AKDG4780: 1 Aittoranta. Tervahauta on luontopolun varressa. Kuva idästä.
- AKDG4780: 2 Aittoranta. Tervahaudan halssi laskee etelään, kohti rantaa. Kuva etelästä.
- AKDG4781: 1 Hiukka. Pyyntikuoppa pidetty kuoppa harjanteen päällä. Kuva luoteesta.
- AKDG4782: 1 Sopalanlampi 2. Tervahauta on ajouran oikealla puolella olevan tiheikön kohdalla. Kuva pohjoisesta.
- AKDG4809:1 Juuvinlampi. Tervahauta on pellon vieressä olevassa tiheässä pusikossa. Kuva idästä.

Lähteet

Painetut lähteet

- Heikkinen, Reijo 2004: *Kajaanin linna. Västinki vuosisatojen virrassa*. Kajaani.
- Huurre, Matti 1986: *Esihistoria. Kainuun historia I*. Kajaani.
- Kauppila, Raili ja Suihko, Anneli 1987: *Tervan tie*. Kainuun museon julkaisu. Kajaani.
- Keränen, Jorma 1986: *Uudisraivaajien ja rajasotien kausi. Kainuun historia I*. Kajaani.
- Laulumaa, Vesa 1997: *Linnunpiirtäjiä ja pronssiseppiä. Sotkamon esihistorian vuosituhannet. Sotkamon historia*. Jyväskylä.
- Tervo, Kari 1995: *Sotkamolaisia maisemia ja rakennuksia*. Sotkamo.
- Tervo, Kari 2008: *Sotkamo – Kainuun etelä. Sotkamon kulttuuriympäristöohjelma. Kainuun ympäristökeskuksen raportteja 1/2008*.
- Turpeinen, Oiva 1985: *Kainuun historia II. Väestö ja talous 1721-1982*. Kajaani.
- Vilmi, Jorma 1997: *Sotkamon historia*. Jyväskylä

Arkistolähteet

- Huurre, Matti ja Nieminen, Eeva-Liisa 1981: *Sotkamon muinaistieteellinen inventointi*. Museovirasto, esihistorian toimisto. Museoviraston arkisto.
- Linkola, Martti 1958: *Sotkamon inventointi v. 1957-1958*. Muinaistieteellinen toimikunta. Museoviraston arkisto.

Laulumaa, Vesa ja Suominen, Esa 1991–1993: Sotkamon inventointi. Kainuun museo. Museoviraston arkisto.

Internet-lähteet

Arkistolaitoksen digitaaliarkisto <http://digi.narc.fi>

Heikki Rantatupa, Historialliset kartat <http://vanhakartta.fi>

Maanmittauslaitos. Avoimien aineistojen tiedostopalvelu. <http://www.maanmittauslaitos.fi/avoindata>

Paikkatietoikkuna, <http://www.paikkatietoikkuna.fi>

LIITE

KOHDEKUVAUKSET

**Sotkamon kirkonkylän itäosan yleiskaava-alueen arkeologinen
inventointi 2016**

Kohteet aakkosjärjestyksessä

Nimi	Mj.rek.nro	Tyyppi	Ajoitus	Sivu
*Aittoranta	1000028767	työ- ja valmistuspaikat/tervahaudat	historiallinen	1
Hiukka	765010051	työ- ja valmistuspaikat/pyyntikuopat	ajoittamaton	4
*Juuvinlampi	1000028830	työ- ja valmistuspaikat/tervahaudat	historiallinen	6
*Sopalanlampi 1	1000028768	työ- ja valmistuspaikat/tervahaudat	historiallinen	8
*Sopalanlampi 2	1000028769	työ- ja valmistuspaikat/tervahaudat	historiallinen	10

*uusi kohde

Inventointialue ja kohteet. Punainen piste = kiinteä muinaisjäännös, keltainen piste = alakohde

Aittoranta (uusi kohde)

Muinaisjäännöstunnus: 1000028767
Muinaisjäännöstyyppi: työ- ja valmistuspaikat
Alatyyppi: tervahaudat
Ajoitus: historiallinen
Laji: kiinteä muinaisjäännös

Koordinaatit (ETRS-TM35FIN): P=7111482 I=568499 Z= 157

Koordinaattiselite: Tervahaudan gps-koordinaatit

Inventointihavainnot: Kohde sijaitsee Sotkamon kirkosta 950 metriä etelään, noin 100 metriä Iso Sapsojärven rannasta pohjoiseen. Alue on osa Hiukan harjumuodostelmaa ja on kuivahkoa kumpuilevaa mäntykangasta. Tervahauta on luontopolun varressa ja merkitty opastaululla. Tervahaudan halkaisija on noin 16 metriä, se on tervahaudaksi matala, syvyys on noin 0,5-0,7 metriä. Tervahaudan halsi laskee etelään.

Digikuvat: AKDG4780:1-2

Aiemmat tutkimukset: -

Aiemmat löydöt: -

Aittoranta. Tervahauta on luontopolun varressa. Kuva idästä.)AKDG4780_1)

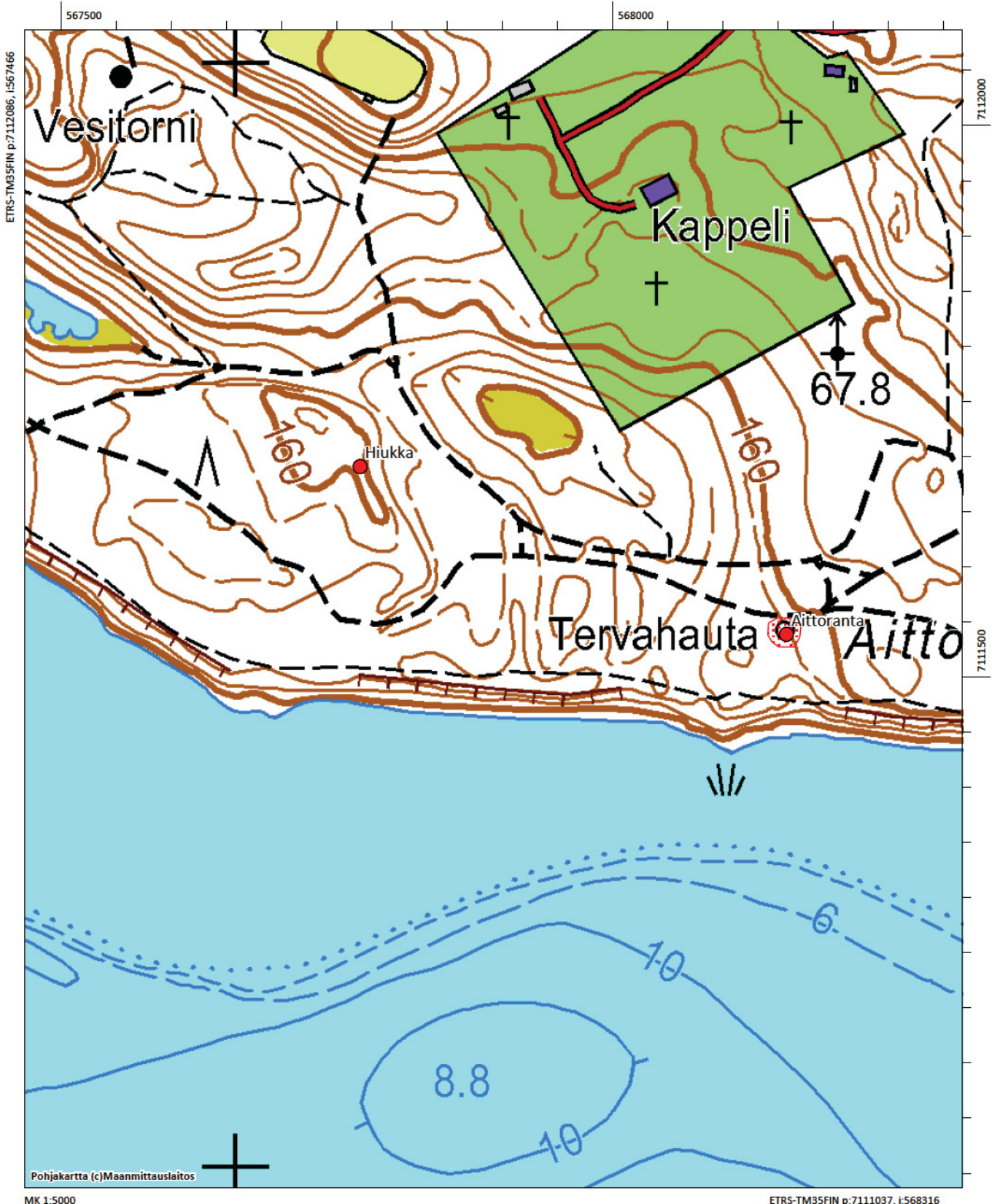

Aittoranta. Tervahaudan halssi laskee etelään, kohti rantaa. Kuva etelästä. (AKDG4780:2)

Hiukka, 765010051, työ- ja valmistuspaikat/pyyntikuopat, ajoittamaton

Aittoranta, 1000028767, työ- ja valmistuspaikat/tervahaudathistoriallinen

Hiukka

Muinaisjäännöstunnus: 765010051
Muinaisjäännöstyyppi: työ- ja valmistuspaikat
Alatyyppi: pyyntikuopat
Ajoitus: ajoittamaton
Laji: kiinteä muinaisjäännös

Koordinaatit (ETRS-TM35FIN): P= 7111634 I=568113 Z= 160

Koordinaattiselite: Kuopan gps-koordinaatit

Inventointihavainnot: Kohde tarkastettiin vuoden 2016 inventoinnissa. Kohde sijaitsee Hiukan hiekkaharjuilla Sotkamon keskustan eteläpuolella noin 200 metriä Iso Sapsjärven rannasta. Kapean jyrkän harjanteen päällä on matalahko kuoppa, halkaisija noin 2 metriä ja syvyys noin puoli metriä. On hyvin epävarmaa, että kyseessä on pyyntikuoppa. Kuopassa on havaittavissa pari senttiä paksu huuhtoutumiskerros. Kuoppa voi olla myös luonnonmuodostuma. Inventoinnissa havaittiin, että kuopan aiemmat koordinaatit olivat hieman virheelliset, kuoppa sijaitsi noin 35 metriä pisteestä pohjoiseen.

Digikuvat: AKDG4781:1

Aiemmat tutkimukset: Eeva-Liisa Nieminen v. 1982, tarkastus

Aiemmat löydöt: -

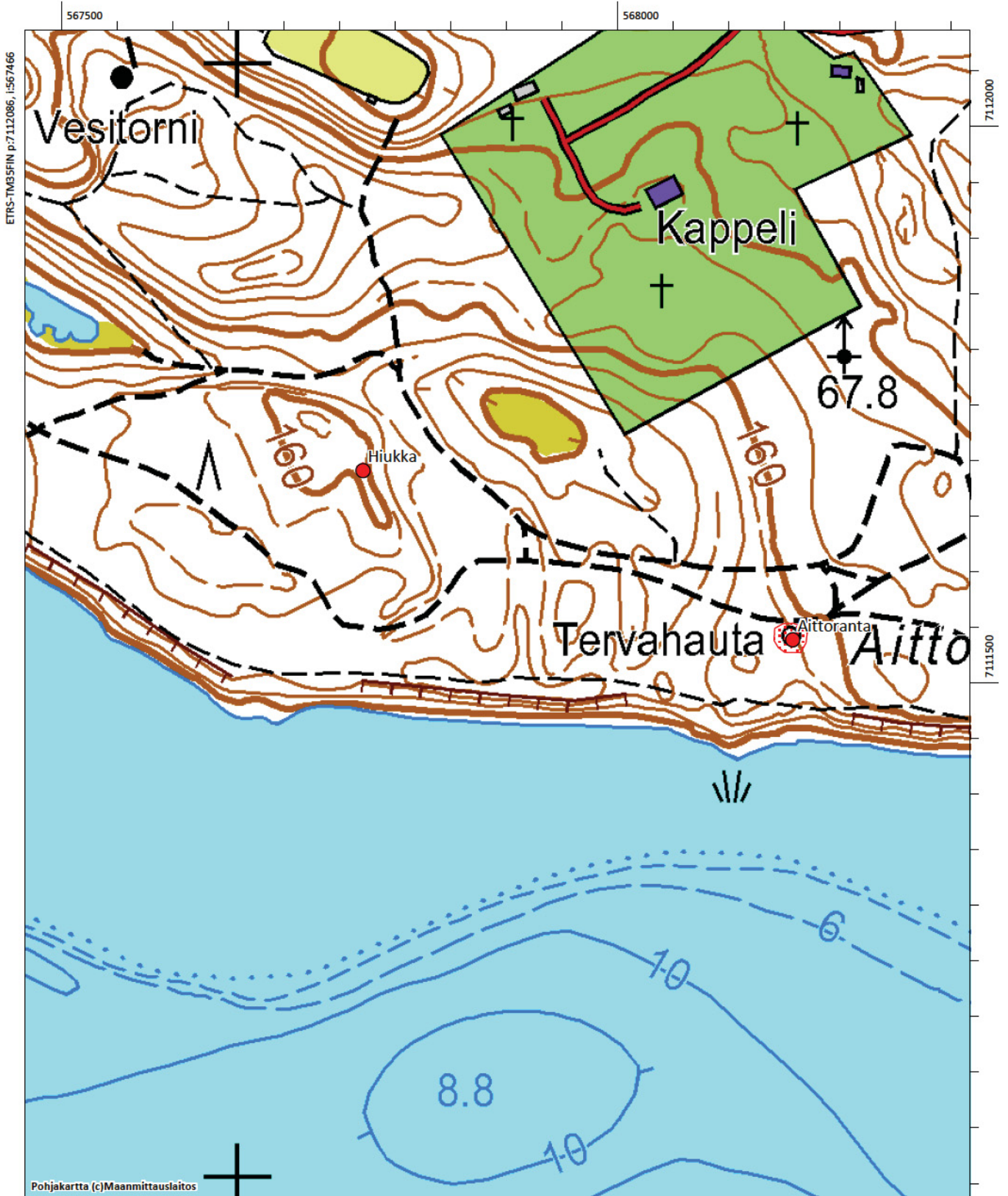

Hiukka. Pyyntikuoppa pidetty kuoppa harjanteen päällä. Kuva luoteesta. (AKDG4781: 1)

Hiukka, 765010051, työ- ja valmistuspaikat/pyyntikuopat, ajoittamaton

Aittoranta, 1000028767, työ- ja valmistuspaikat/tervahaudathistoriallinen

Juvinlampi (uusi kohde)

Muinaisjäänöstunnus: 1000028830
Muinaisjäänöstyyppi: työ- ja valmistuspaikat
Alatyyppi: tervahaudat
Ajoitus: historiallinen
Laji: kiinteä muinaisjäänös

Koordinaatit (ETRS-TM35FIN): P=7111711 I=569617 Z= 140

Koordinaattiselite: Gps-koordinaatit tervahaudasta

Inventointihavainnot: Kohde sijaitsee Sotkamon kirkosta 1,4 km itäkaakkoon ja noin 170 metriä Kuhmontiestä pohjoiseen. Tervahauta on pellon eteläkulmassa, noin 120 metriä Juvinlammesta kaakkoon. Tervahauta oli inventoinnin aikaan 2016 erittäin tiheän kasvillisuuden peitossa ja sen halkaisijaa ja syvyyttä oli mahdoton arvioida. Ilmalaserkeilausaineiston perusteella tervahaudan halkaisija vallin ulkoreunasta mitattuna on noin 20 metriä.

Digikuvat: AKDG4809:1

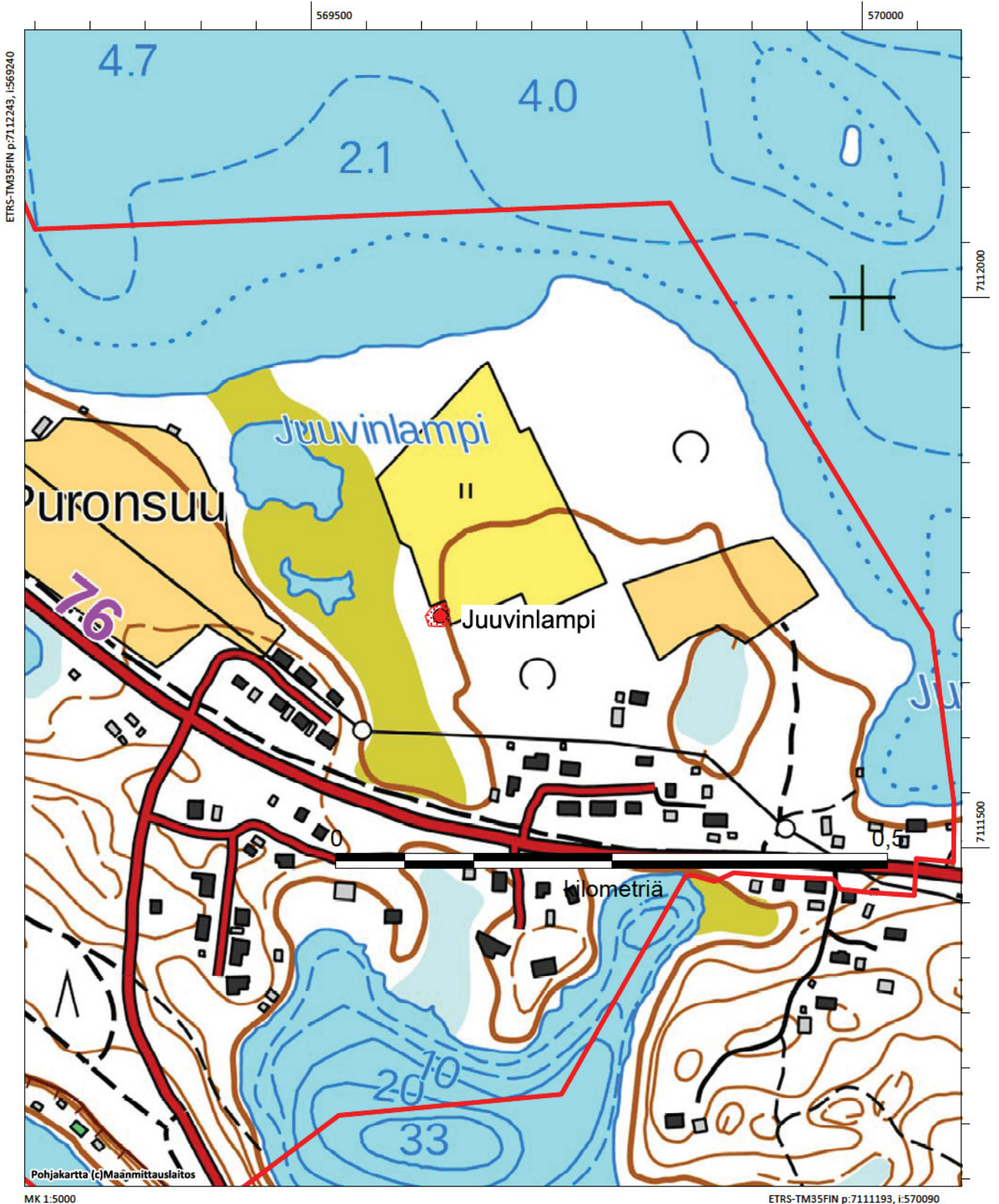
Aiemmat tutkimukset: -

Aiemmat löydöt: -

Juvinlampi. Tervahauta on pellon vieressä olevassa tiheässä pusikossa. Kuva idästä. (AKDG4809:1)

Juvinlampi, 1000028830, työ- ja valmistuspaikat/tervahaudat, historiallinen

Sopalanlampi 1 (uusi kohde)

Muinaisjäännöstunnus:	1000028768
Muinaisjäännöstyyppi:	työ- ja valmistuspaikat
Alatyyppi:	tervahaudat
Ajoitus:	historiallinen
Laji:	kiinteä muinaisjäännös

Koordinaatit (ETRS-TM35FIN): P=7111776 I=568840 Z= 142

Koordinaattiselite: Gps-koordinaatit tervahaudasta

Inventointihavainnot: Kohde sijaitsee Sotkamon kirkosta 770 metriä kaakkoon ja noin 140 metriä Kuhmontiestä etelään Sopalanlammen länsipuolella. Alue on osa Hiukan harjumuodostelmaa ja on kuivahkoa kumpuilevaa mäntykangasta. Kaksi tervahauta ja kahdeksan kuoppaa ovat hautausmaalta kaakkoon erkanevan hiekkatien itäpuolella, tien ja pellon tai lammen välisessä rinteessä, lammen tuntumassa noin 40 metriä tien itäpuolella. Tervahautoista toinen on suuri, sen halkaisija on noin 22 metriä, se on yli metrin syvä. Se on, lammen tuntumassa noin 40 metriä tien itäpuolella Tervahaudan lähes kaksi metriä leveä halssikaivanto laskee itään kohti lampea. Edellisestä noin 20 metriä pohjoiseen on pieni tervahauta, jonka halkaisija on noin 6 metriä, sen halssi on jostain syystä kaivettu ylärinteen suuntaan. Kuopassa havaittiin hiiltä ja nokea ja siinä oli vallit, joten kyseessä on todennäköisimmin tervahauta.

Tervahaudasta luoteeseen hiekkatien ja lammen/pellon välissä on ainakin kahdeksan kaivettua kuoppaa, joiden käyttötarkoitus ei inventoinnissa selvinnyt. Kuoppien maannos on puhdas, joten tervaa tai hiiltä niissä ei ole valmistettu. Kuopat muistuttavat melko paljon toisiaan, Ne on kaivettu rinteeseen noin 100 metrin matkalle 5-20 metrin välein. Alun perin kuopat ovat olleet kooltaan noin 2x4 metriä, syvyys on noin 1-1,5 metriä, kuopista on suuaukko lammen/pellon suuntaan. Kuopat ovat ilmeisesti peräisin historialliselta ajalta. Todennäköisin selitys on, että kuopat ovat säilytyskuoppia/kellareita tai korsuja. Sota-ajalla joukkoja on ollut majoituksessa hieman idempänä Kuhmon tien varressa, mutta ei liene mahdotonta, että joukkoja olisi majoittunut täälläkin.

Digikuvat: AKDG4779:1-2

Aiemmat tutkimukset: -

Aiemmat löydöt: -

Alakohteet:

Pieni tervahauta P= 7111792 I= 568827	
Kuoppa 1 P= 7111804 I= 568835	
Kuoppa 2 P= 7111815 I= 568838	
Kuoppa 3 P= 7111830 I= 568825	
Kuoppa 4 P= 7111846 I= 568838	
Kuoppa 5 P= 7111858 I= 568816	
Kuoppa 6 P= 7111867 I= 568811	
Kuoppa 7 P= 7111873 I= 568800	
Kuoppa 8 P= 7111892 I= 568804	

Sopalanlampi 1. Tervahauta on melko lailla katajien peittämä. Kuva luoteesta. (AKDG4779: 1)

Sopalanlampi 1. Yksi rinteeseen kaivetuista kuopista lammen rannan tuntumassa. Kuva idästä. (AKDG4779: 2)

Sopalanlampi 1, 1000028768, työ- ja valmistuspaikat/tervahaudat, historiallinen

Sopalanlampi 2, 1000028769, työ- ja valmistuspaikat/tervahaudat, historiallinen

Sopalanlampi 1:een liittyy alakohteina useita kuoppia, kellareita tai korsuja, ne on merkitty keltaisella pisteellä

Sopalanlampi 2 (uusi kohde)

Muinaisjäännöstunnus: 1000028769
Muinaisjäännöstyyppi: työ- ja valmistuspaikat
Alatyyppi: tervahaudat
Ajoitus: historiallinen
Laji: kiinteä muinaisjäännös

Koordinaatit (ETRS-TM35FIN): P=7111979 I=568683 Z= 145

Koordinaattiselite: Gps-koordinaatit tervahaudasta

Inventointihavainnot: Kohde sijaitsee Sotkamon kirkosta 520 metriä kaakkoon ja noin 130 metriä Kuhmontiestä etelään Sopalanlammen länsipuolella. Alue on osa Hiukan harjumuodostelmaa ja on kuivahkoa kumpuilevaa mäntykangasta. Tervahauta on hautausmaantieltä kaakkoon erkanevan hiekkatien länsipuolella. Tervahauta oli inventoinnin aikaan 2016 tiheän kasvillisuuden peitossa, haudassa kasvoi pari isompaa mäntyä. Tervahaudan valli ja keskellä oleva kuoppa/painauma ovat matalia ja vaikeasti erotettavissa. Ilmalaserkeilausaineston perusteella tervahaudan halkaisija vallin ulkoreunasta mitattuna on noin 17 metriä.

Digikuvat: AKDG4782:1

Aiemmat tutkimukset: -

Aiemmat löydöt: -

AKDG4782: 1 Sopalanlampi 2. Tervahauta on ajouran oikealla puolella olevan tiheikön kohdalla. Kuva pohjoisesta.

Sopalanlampi 1, 1000028768, työ- ja valmistuspaikat/tervahaudat, historiallinen

Sopalanlampi 2, 1000028769, työ- ja valmistuspaikat/tervahaudat, historiallinen

Sopalanlampi 1:een liittyy alakohteina useita kuoppia, kellareita tai korsuja, ne on merkitty keltaisella pisteellä

